

KK-stiftelsens svar på remiss av rapporten ”Kvalitetssäkring av forskning” 2018:2)

Inledning

KK-stiftelsen har av UKÄ inbjudits att lämna synpunkter på ovan nämnda rapport.

KK-stiftelsen finansierar forskning samt kompetensutveckling på avancerad nivå och forskarnivå vid Sveriges nya universitet och högskolor. De insatser stiftelsen finansierar sker i nära samverkan (samproduktion) med företag. Insatserna syftar till att bygga upp profilerade forsknings- och utbildningsmiljöer med god samproduktionsförmåga och en väl utvecklad koppling mellan forskning och utbildning.

Inom en av stiftelsens programformer, KK-miljöer, arbetar lärosätena långsiktigt med att profilera forskningsmiljöer utifrån vald strategi och ett kvalitetssäkringssystem för verksamheten som omfattar såväl forskning som samproduktion. På basis av framförallt erfarenheter från detta program har stiftelsen valt att lämna ett mer utförligt remissvar enligt nedan.

Sammanfattning

KK-stiftelsen instämmer i huvudsak med UKÄ:s bedömningar inför uppbyggnaden av det nationella kvalitetssäkringssystemet för forskning. Stiftelsen har övergripande synpunkter enligt följande.

- UKÄ hade gärna kunnat redovisa mer övergripande reflektioner om hur det nya granskningsuppdraget ska utformas utifrån sitt syfte och om sin egen roll för att driva utvecklingen. UKÄ kan i det fortsatta utvecklingsarbetet även ägna ökad uppmärksamhet åt hur helheten i granskningsuppdraget ska formas.
- UKÄ bör i sitt arbete beakta även de kunskaper och erfarenheter angående kvalitetssäkringssystem som finns utanför högskolesektorn.
- UKÄ bör ta huvudansvaret för utvecklingen av föreslaget nationellt ramverk för kvalitetssäkring av forskning.
- UKÄ låter möjligen för snabbt och för starkt utformningen av det nuvarande uppdraget om kvalitetsgranskning av högre utbildning vara styrande för utformningen av det nya uppdraget rörande forskning.

Härutöver har stiftelsen några mer konkreta synpunkter som UKÄ föreslås beakta i sitt fortsatta arbete med att definiera granskningsuppdraget.

Utgångspunkter för det utvidgade granskningsuppdraget

KK-stiftelsen hade gärna sett att UKÄ redovisat mer reflektioner om hur myndigheten tolkar syftet med sitt utvidgade granskningsuppdrag. På vilket sätt är ett

kvalitetssäkringssystem även för forskningen angeläget och hur bör det fortsatta utvecklingsarbetet inriktas för att bäst främja granskningsuppdragets syfte?

Det utvidgade uppdraget innebär att UKÄ kan ta ansvar för granskning av helheten i lärosätenas uppdrag – undervisning, forskning och samverkan. Det är förståeligt att UKÄ i denna tidiga fas av sitt utvecklingsarbete har haft mycket fokus på hur just utvidgningen av granskningsuppdraget till forskning ska hanteras. I nästa steg är det angeläget att UKÄ också kan göra bedömningar av hur helheten i granskningsuppdraget ska formas för att bäst stödja utvecklingen av kvalitetssäkringsarbetet inom sektorn. KK-stiftelsen menar även att granskningen av lärosätenas kvalitetssäkring av samverkan behöver få ökad uppmärksamhet, bl.a. på grund av att denna uppgift berör både utbildning och forskning.

KK-stiftelsen instämmer i UKÄ:s bedömning att den externa kvalitetssäkringen av forskning bör baseras på ett nationellt ramverk för kvalitetssäkring av forskning. UKÄ menar att ansvaret för att ta fram ett sådant nationellt ramverk bör vila på lärosätena. Stiftelsen menar att UKÄ bör vara drivande i och bära huvudansvaret för framtagandet av ramverket, om än med ett aktivt bidrag från lärosätena. Det är visserligen lärosätena själva som har kvalitetsansvaret för forskningen, men detta innebär inte i sig att det är mest lämpligt att lärosätena - som också är granskningsobjekt - ska ha ansvar för att ta fram det nationella ramverket.

KK-stiftelsen anser att kommande nationellt kvalitetssäkringssystem för forskning verkligen bör bli nationellt i den meningen att det omfattar även konstnärlig forskning och även lärosäten med enskild huvudman.

Delarna i granskningssystemet för forskning

UKÄ bedömer att de sex bedömningsområden som idag används för att bedöma lärosätenas kvalitetssäkringsarbete inom utbildning också bör användas inom det nya uppdraget att bedöma kvalitetssäkring av forskning. Däremot bör nya bedömningsgrunder utvecklas inom respektive bedömningsområde.

Det är självfallet enklare om bedömningsområdena är desamma som vid granskning av högre utbildning. Samtidigt är det viktigt att bedömningsområdena för forskning blir väl anpassade till just denna del av UKÄ:s granskningsuppdrag och ger rätt sammanhang till de nya bedömningsgrunder som ska arbetas fram. Bedömningsområdena jämställdhet och student- och doktorandperspektiv skulle t.ex. kunna fångas in under andra och mer inkluderande rubriker, t.ex. medarbetarperspektiv, mångfald eller arbetsmiljö.

UKÄ menar att det i myndighetens nationella system för kvalitetssäkring av högre utbildning redan ingår tillräckliga moment avseende granskning av forskning inom granskningskomponenterna examenstillståndsprovning, utbildningsutvärdering och tematiska utvärderingar. KK-stiftelsen instämmer i detta, men det är värt att notera att den granskning av koppling till forskning som görs inom ovanstående komponenter endast utgör en marginell del av UKÄ:s utökade ansvar för kvalitetssäkring.

UKÄ drar slutsatsen att s.k. fördjupningsspår med fördel kan användas även inom granskningen av lärosätenas arbete med kvalitetssäkring av forskning. Det är utifrån rapporten inte möjligt att förstå motiven för och bedöma detta ställningstagande.

Generellt utgår UKÄ i hög utsträckning från det nuvarande uppdraget gällande kvalitetssäkring av högre utbildning även vid sitt arbete med det utvidgade uppdraget om kvalitetssäkring av forskning. KK-stiftelsen ser en viss risk att detta perspektiv blivit lite för starkt, med tanke på det nya uppdragets delvis annorlunda karaktär och det stora utvecklingsarbete som återstår.

Genomförande av framtida granskningar

KK-stiftelsen välkomnar ambitionen att samordna granskningarna av utbildningens och forskningens kvalitetssäkring så att kopplingarna mellan utbildning och forskning kan uppmärksammas. Hur detta ska bedömas bör ägnas särskild uppmärksamhet under det fortsatta utvecklingsarbetet och skulle även kunna motivera ett eget bedömningsområde. Det finns forskning som inte är kopplad till utbildningsverksamhet, eller har andra skärningspunkter än vad utbildningen har (exempelvis tvärvetenskaplig forskning) och det är viktigt att även sådan verksamhet kan omfattas av granskning.

UKÄ föreslår att den samordnade granskningen av lärosätenas kvalitetssäkring av utbildning och forskning ska ske så att enskilda lärosäten granskas vart sjätte år. Detta bl.a. av resursskäl, men även för att samtidigt kunna granska utbildning och forskning och ge utrymme för lärosätenas egna granskningar. Detta är goda skäl. Samtidigt är det värt att notera att statliga myndigheter som bedriver kvalitetssäkringsarbete inom ramen för en ISO-certifiering utsätts för betydligt mer frekvent extern granskning genom att genomgå årliga uppföljande revisioner och granskas för omcertifiering vart tredje år. Om UKÄ endast genomför granskning vart sjätte år bör myndighetens granskning omfatta lärosätenas egen planering för extern granskning av kvalitetssäkringsarbetet.

KK-stiftelsen instämmer i UKÄ:s syn på hur kvantitativa indikatorer kan användas vid granskningar. Tilläggas kan att lärosätenas indikatorer bör stödja respektive lärosätes mål och strategi samt att många av dem bör kunna användas av lärosätena även vid rapportering och dialog om kvalitetssäkringsarbetet med Regeringskansliet.

KK-stiftelsen delar bedömningen att granskningen av utbildningens respektive forskningens kvalitetssäkring bör ske utifrån separata vägledningar och självvärderingar, samt redovisas i separata rapporter. De självvärderingar som ska ingå i granskningsarbetet bör ägnas särskild uppmärksamhet. UKÄ bör fördjupat diskutera med lärosätena hur självvärderingarna ska hanteras så att de får maximal positiv effekt för utvecklingen av lärosätenas egna kvalitetsarbete. Självvärderingarna bör etableras som verktyg i sin egen rätt inom respektive lärosätes egna kvalitetsarbete och inte få karaktären av ”underlag som UKÄ efterfrågar”. Inom lärosätena finns mycket erfarenhet från tidigare arbete med självvärderingar i samband med t.ex. de lärosätesövergripande utvärderingar av forskning som genomförts.

Utformningen av bedömargrupper

Bedömargrupper för kvalitetssäkring av forskning bör ha särskild kompetens inom områdena kvalitetssäkringsarbete och kvalitetssystem. Detta bör uppmärksammas som ett eget och nödvändigt kompetensområde vid sammansättningen av bedömargrupperna. När representanter för "arbetsliv" väljs ut, finns goda möjligheter att hitta näringslivsföreträdare som har erfarenhet både av kvalitetsarbete enligt internationella standards inom det egna företaget och av nära forsknings- och utbildningssamverkan med forskningsmiljöer vid lärosäten. Inom det växande området "forskning om forskning" finns också forskare med särskild kompetens som kan bidra i bedömargrupper.

Sanktionsfrågan

Det förefaller svårt att inrätta något rimligt och hållbart system för sanktioner från UKÄ:s sida om ett lärosäte inte tar sitt ansvar för kvalitetssäkring av forskning. Ett alternativ skulle kunna vara att ha utgångspunkten att det är Regeringskansliet som - utifrån UKÄ:s granskningsresultat samt löpande rapportering från och dialog med lärosätet om kvalitetsarbetet - ska hantera frågan om åtgärder med anledning av bristande kvalitetssäkring. Detta skulle också ge ökade möjligheter för UKÄ att inta en stödjande roll i förhållande till lärosätena. En viktig förutsättning för att få effekt av granskningsarbetet är att UKÄ:s granskningar tydligt uttrycker en helhetsbedömning av kvalitetssäkringen och klart definierar de brister och utvecklingsbehov som finns. Under perioden mellan UKÄ:s granskningar kan då Regeringskansliet aktivt följa upp hur lärosätena arbetar med sina förbättringsåtgärder utifrån UKÄ:s rekommendationer.

Inför UKÄ:s fortsatta utvecklingsarbete

UKÄ betonar vikten av dialog med intressenter, framförallt lärosätena. Detta är riktigt och rimligt. Det är också av vikt att förankra det fortsatta arbete i den kunskapsbas som finns inom det breda kvalitetssäkringsområdet, både i form av forskning och beprövad erfarenhet. UKÄ förefaller inte ha beaktat det omfattande arbete med olika former av kvalitetssäkringssystem som sedan länge pågår utanför högskolesektorn. Inte heller verkar de företag som fått lämna synpunkter inför rapporten vara utvalda utifrån just erfarenheter av kvalitetssäkringsarbete. Ett exempel på kvalitetssystemarbete utanför högskolesektorn som kan vara av intresse att studera är det som bedrivs av Institutet för Kvalitetsutveckling (SIQ).

Inom högskolesektorn genomförs ofta lärosätesövergripande forskningsutvärderingar. Det är intressant att notera att en av de senaste lärosätesövergripande forskningsutvärderingarna (Uppsala universitet - KoF17) är betydligt mer utvecklingsinriktad än tidigare och även uppmärksammar kvalitetsarbetets förutsättningar. Detta indikerar en utveckling mot att kvalitetssäkring integreras i ett bredare arbetssätt för verksamhetsutveckling.

I UKÄ:s rapport nämns bland annat KK-stiftelsens programform KK-miljöer som drivande för att skapa en systematisk struktur för uppföljning och kvalitetssäkring av

forskning. Inom programmet har t.ex. Högskolan Väst kommit långt i sitt arbete med att utveckla ett system för verksamhetsutveckling inkl. kvalitetssäkring som avser både KK-miljön och hela lärosätet.

Slutligen menar KK-stiftelsen att det vore värdefullt om UKÄ tydligare adresserade och tog ställning till sin egen roll och ambitioner inom ramen för det nationella arbetet med kvalitetssäkring av forskning. Ska den egna rollen vara fokuserad på att genomföra punktvisa granskningar av enskilda lärosäten eller har UKÄ möjlighet och ambition att även i övrigt fungera som en drivkraft och kunskapskälla för lärosätenas arbete med kvalitetssäkring?

Stockholm 2018-06-25

För KK-stiftelsen

Kerstin Eliasson
Styrelseordförande

Mattias Jarl
Programansvarig

Margareta Stark
Programansvarig